

1884 – 2009: 125 Jaar Zang Veredelt

Jitte Roosendaal

Op 8 september 2009 bestaat de Koninklijke Biltse zangvereniging Zang Veredelt 125 jaar. De oudste vereniging in de gemeente heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in de het Biltse sociale leven en nog steeds verschaft zij leden en luisteraars plezier. Het omvangrijk verenigingsarchief getuigt van een rijke geschiedenis.

Op initiatief van meester P. M. van Leeuwen, hoofd van de Tuinstraatschool, werd op 8 september 1884 de 'Biltsche Zangvereniging' opgericht. Daarmee was de allereerste vereniging in het rond de 2000 inwoners tellende De Bilt een feit. De vereniging had tot doel 'door onderlinge, vriendschappelijke samenkomsten den zang te beoefenen'. Het repertoire

bestond voornamelijk uit vierstemmig, Nederlandstalig repertoire. De Biltsche Zangvereniging was een gemengd koor. Onder leiding van meester Van Leeuwen ging het voortvarend van start en al op 12 oktober

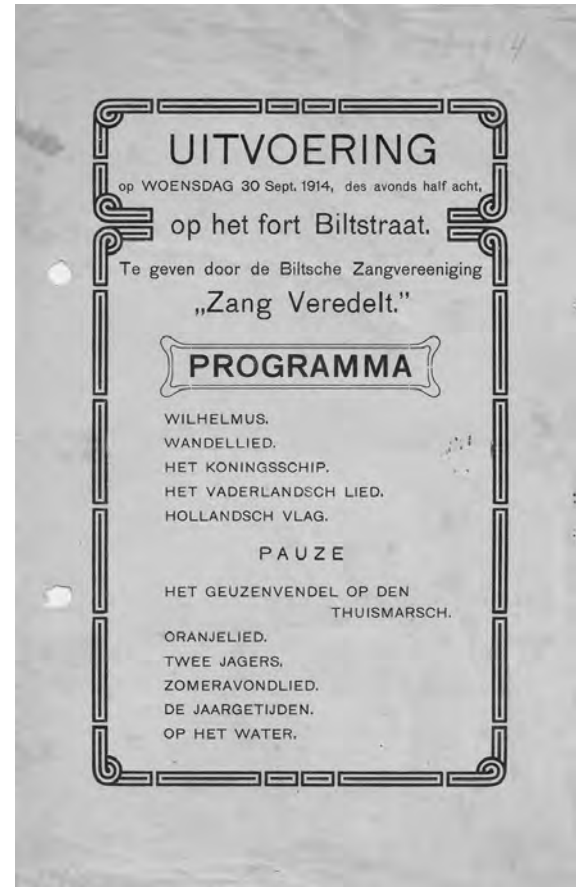
De Tuinstraatschool in 1884. Hier repeteerde het koor de eerste decennia van haar bestaan. De Tuinstraat kreeg later de naam Jasmijnstraat. De school heet sinds 1958 de Theo Thijssenschool. In 1993 werd dit opnieuw het repetitie-adres van Zang Veredelt.

1884-2009: 125 jaar Zang Veredelt

1885 vond de eerste openbare uitvoering plaats in een lokaal van de Tuinstraatschool. Het koor had vanaf het begin veel belangstelling onder de Biltse bevolking. Velen werden lid en uitvoeringen werden zonder uitzondering druk bezocht. Het koor bewees haar bestaansrecht overtuigend. In muzikaal en in sociaal opzicht, want het gold als een belangrijke ontmoetingsplaats van de toen nog vooral jonge leden. Uit menige koorontmoeting kwam dan ook een huwelijk voort.

Sinds het einde van de 19^e eeuw is sprake van de 'Biltsche Zangvereniging Zang Veredelt' en wordt vrijwel altijd de naam 'Zang Veredelt' gebruikt.

Meester Van Leeuwen verliet De Bilt in 1902 en gaf het dirigerestokje over aan de heer Van Heerde. Wegens zijn drukke werkzaamheden als onderwijzer moest deze de leiding van het koor al in 1905 overdragen aan Johan van de Water. Met hem vierde Zang Veredelt in 1909 het 25-jarig bestaan. Het koor was intussen een vaste gast geworden bij sociale gebeurtenissen van uiteenlopende aard. Natuurlijk werd er gezongen op Koninginnedag 31 augustus, maar ook bij dorpsfeesten en jubilea, zoals bij het 25-jarig ambtsjubileum van Dr. Lette sr. op 29 januari 1912. Samen met het Biltsch

Zoals zovele verenigingen probeerde ook Zang Veredelt het eentonige bestaan van de soldaten wat te doorbreken. Op meerdere forten rond Utrecht werd dan ook met succes voor de manschappen opgetreden.

Mannenkoor, het gemengde koor Euphonia, het Biltsch Fanfarekorps en de vrijwel voltallige Biltse bevolking bracht Zang Veredelt de dokter een serenade voor zijn huis aan de Dorpsstraat. Na een onduidelijk conflict met het bestuur nam Van de Water op 1 juli 1913 zijn ontslag. Hij werd opgevolgd door Johan Tuijtjens. Onder zijn leiding zou de zangkwaliteit van het koor een grote vlucht nemen.

De Eerste Wereldoorlog trok een diep spoor door de Nederlandse samenleving. Ons land was weliswaar neutraal, maar schaarste en mobilisatie hadden grote gevolgen voor het sociale leven. Veel mannen moesten hun post in de landsverdediging innemen. Ook leden van Zang Veredelt. Hun

*Zang Veredelt bij het 40-jarig bestaan in 1924 in het Vereenigingsgebouw.
In het midden met snor dirigent Johan Tuijtjens.*

afwezigheid werd in het koor sterk gevoeld. Veel koren werden in de oorlogsjaren gedwongen te stoppen wegens gebrek aan leden en dus inkomsten. Zang Veredelt slaagde erin te overleven.

In 1920 won Zang Veredelt een tweede prijs

1884-2009: 125 jaar Zang Veredelt

op een zangconcours in Vreeswijk. In de volgende jaren zou het koor zich in steeds hogere klassen inschrijven om uiteindelijk in de klasse 'Uitmuntend' vaak de eerste prijs te winnen.

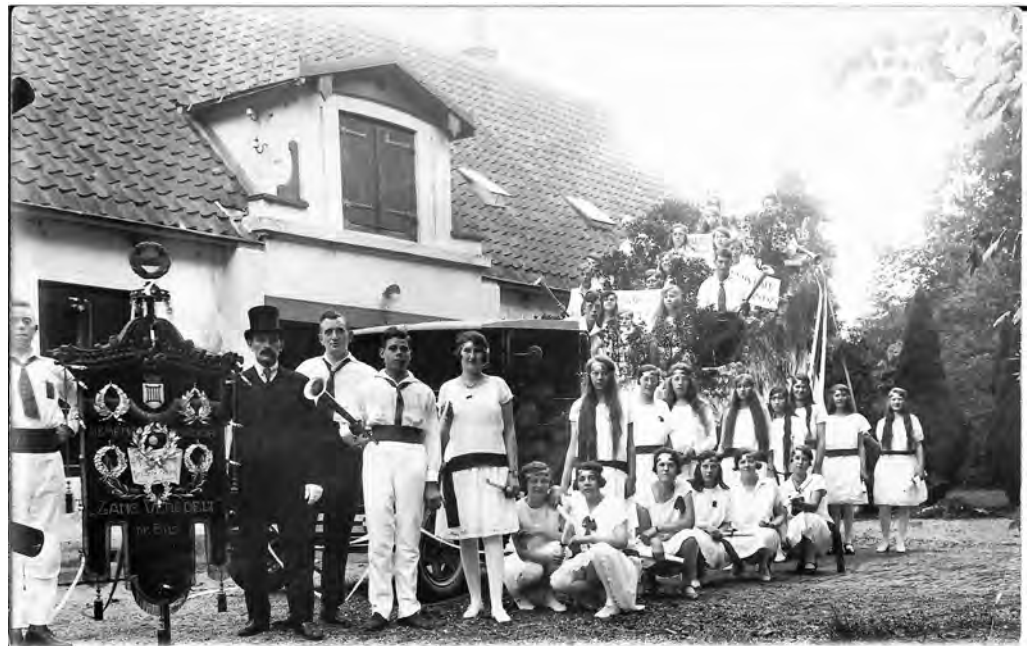
In 1921 werd baron van Boetzelaer beschermheer van de vereniging. De baron schonk het Biltse verenigingsleven in dat jaar het Verenigingsgebouw aan de Bunnikscheweg (nu de Kapelweg).

Veel verenigingen repeteerden op deze nieuwe locatie, waaronder Zang Veredelt. In 1922 schonk de baron het koor een verenigingsvaandel.

In december 1927 werd de vereniging opgeschrikt door het plotseling overlijden van dirigent Johan Tuijtjens. Herman van Rheenen uit Utrecht werd zijn

opvolger. Hij wist de succesvolle lijn van Tuijtjens voort te zetten. De vele eerste prijzen op concoursen zouden daar in de jaren dertig van getuigen.

Het 50-jarig bestaan in 1934 werd gevierd met een receptie in hotel Nas en een jubileumconcert op het landgoed Beerschoten. Vrijwel de voltallige Biltse bevolking feestte

De praalwagen op 29 augustus 1929

mee. De viering van het 55-jarig jubileum in september 1939 werd doorkruist door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De Nederlandse verenigingen werden door de bezetter gedwongen zich per 1 november 1941 aan te sluiten bij de Cultuurkamer. In oktober van dat jaar staakte Zang Veredelt haar activiteiten voor onbepaalde tijd.

In 1946 werd de draad weer opgepakt en al spoedig had het koor vijftig leden. De muzikale leiding lag weer bij Herman van Rheenen. Dirk van Polen werd voorzitter om dat vervolgens meer dan 25 jaar te blijven. Ook tijdens de concoursen in de eerste na-oorlogse jaren wist Zang Veredelt voortdurend hoog te eindigen. Het 65-jarig bestaan in 1949 werd gevierd met een groot driedaags concours op het landgoed Beerschoten. Er deden bijna 80 verenigingen uit het hele land mee. Ook vijf jaar later, bij het 70-jarig bestaan pakte Zang Veredelt flink uit tijdens een drie dagen durend concours, ditmaal op het landgoed Houtringe. Tijdens deze evenementen was er in De Bilt en omgeving geen bed meer vrij. Het publiek kwam van heinde en ver en duizenden plaatsgenoten bezochten de feestelijkheden.

1956 Begon triest voor Zang Veredelt. In

januari overleed beschermheer baron van Boetzelaer. Hij werd opgevolgd door Jhr. Röell. Enkele weken later slechts overleed dirigent Van Rheenen na een kort ziekbed. Albert van der Pijl werd de nieuwe dirigent.

In de tweede helft van de jaren '50 werd Zang Veredelt gevraagd te zingen bij de dodenherdenking bij Jagtlust op 4 mei. Het koor nam deze rol over van het Het Biltisch Mannenkoor. Intussen vervult Zang Veredelt al ruim een halve eeuw zonder onderbreking deze eervolle taak.

Tijdens de viering van het 75-jarig bestaan in 1959 had burgemeester Fabius een mooie verrassing voor de jubilaris. Het was de titel 'Koninklijk'. Zang Veredelt was buitengewoon vereerd met deze erkenning.

Intussen begon aan het tijdperk van de jaarlijkse concoursen stilaan een einde te komen. Ook ondervond de vereniging steeds meer concurrentie van het moderne amusement in de vorm van de televisie. Uitvoeringen werden niet meer als vanzelfsprekend druk bezocht en ook de belangstelling van de jeugd om koorlid te worden was tanende.

Met dirigent Van der Pijl werd in 1961 nog

September 1959. Burgemeester Fabius reikt het predikaat 'Koninklijk' uit aan koorvoorzitter Dirk van Polen.

deelgenomen aan een concours in Den Haag. In 1962 en 1964 ging Zang Veredelt naar het Rotterdams zangconcours. Al deze keren eindigde het koor hoog op de ladder, maar het hoofdstuk concourzen was nu toch echt voorbij. Sowieso was er in de loop van de jaren vijftig al het nodige veranderd in de aard van de

optreedadressen. Die verlegden zich meer en meer naar zorginstellingen met een ouder publiek.

In 1964 bestond Zang Veredelt 80 jaar. Tijdens de viering hiervan reikte burgemeester Fabius een Koninklijke onderscheiding uit aan voorzitter Dirk van Polen, dit vanwege zijn vele verdiensten voor de vereniging.

In 1967 nam dirigent Albert van der Pijl afscheid. Hij werd opgevolgd door Bas ter Beek, muziekdocent aan Het Nieuwe Lyceum. Ter Beek bleef zes jaar bij het koor. Na zijn vertrek in 1973 lag de muzikale leiding enige tijd bij Wim de Heus. Korte tijd later ging Kitty

Donker het koor leiden. De eerste vrouw na een lange reeks heren.

Kitty ging na de zomer van 1973 aan de slag en wist het koor klaar te stomen voor het concert in verband met het 95-jarig bestaan in 1974. Al spoedig na de feestelijkheden ging de blik naar 1984. Dan zou de vereniging immers 100 jaar bestaan. Dat werd overigens niet als iets vanzelfsprekends gezien. Het koor had zorgen over haar voortbestaan, want het begon te vergrijzen. Oudere leden stopten en er was nauwelijks nieuwe aanwas. Uiteindelijk haalde de vereniging probleemloos de honderdste verjaardag. Die werd gevierd met een uitverkocht jubileumconcert in de grote zaal van het RIVM. Aan dit concert werkte onder andere Marco Bakker mee. Op deze avond overhandigde burgemeester Van Harinxma thoe Sloten het koor de zilveren penning van de gemeente De Bilt, als blijk van waardering voor de rol die het koor in de afgelopen eeuw in de Biltse gemeenschap had gespeeld.

In 1986 overleed Jhr. Röell, de beschermheer van de vereniging. Zijn weduwe, M.J.J. Röell-Kessler nam zijn rol over. Anno 2009 is zij nog steeds in functie.

In 1998 kwam Zang Veredelt met een bijzonder project. Samen met het operagezelschap 'Come

Sopra' uit Nieuwegein werd de opera 'Dido & Aeneas' van Henry Purcell ingestudeerd. Een mini-opera, maar het koor had er de handen vol aan. Er moest niet alleen uit het hoofd gezongen worden, maar er moest ook worden geacteerd! Het programma werd vier keer met succes uitgevoerd.

Gedurende het laatste deel van de 20e eeuw werd, zoals bij veel gemengde koren, ook bij Zang Veredelt steeds duidelijker gevoeld dat het Nederlandse korenlandschap was veranderd. Vergrijzing en een afnemend ledental zijn hiervan belangrijke gevolgen.

Eén ding wordt gedeeld door vrijwel alle koren en dat is het tekort aan mannen. Tenoren en bassen waren en zijn de onderbezette stemgroepen. Een sluitende verklaring hiervoor ontbreekt nog altijd.

In 2000 gaf Kitty Donker aan dat het na 27 jaar Zang Veredelt mooi geweest was. Ze ging met pensioen. Haar opvolger werd Jean Pierre Gendrault. Met hem ging de vereniging op weg naar het 125-jarig bestaan in 2009.

Misschien lag het aan zijn Franse komaf, maar Jean Pierre gaf blijk van een bijzondere stijl van dirigeren. Uiterst bewegelijk gaf hij aan alle stemgroepen sturing. Zijn vakmanschap gaf Zang Veredelt direct een enorme muzikale

versnelling. Nu is de komst van een nieuwe dirigent een van de meest ingrijpende gebeurtenissen die een koor kan overkomen. Zo ook in dit geval. Verscheidene leden verlieten de vereniging, waarbij de toch al scheve verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen nog meer uit balans raakte. Toch heeft Jean Pierre in de loop der jaren met zijn eigen aanpak en een juiste repertoirekeus kans gezien de numeriek zo verschillende stemgroepen dichter bij elkaar te brengen.

In januari 2008 werd een jubileumcommissie in het leven geroepen. September 2009 wenkte immers. Stap voor stap is op de maandelijkse bijeenkomsten het programma voor de feestelijkheden rond het jubileum gegroeid. Daarbij had de vereniging het geluk dat vrijwel alle subsidie-aanvragen, uitgezet bij de grote cultuurfondsen en de gemeente,

positief zijn gehonoreerd. Ook zijn veel ondernemers in de gemeente bereid gebleken een steentje bij te dragen. Al met al kan Zang Veredelt uitkijken naar een reeks mooie festiviteiten. Een receptie, een jubileumboek, nieuwe koorkleding, een feest voor de leden en een jubileumconcert zullen er voor zorgen dat dit bijzondere jubileum van de nestor onder de Biltse verenigingen niet onopgemerkt voorbij zal gaan.

De inhoud van dit artikel is ontleend aan het boek *Zang Veredelt*, de geschiedenis van een koor. Dit boek verschijnt op 8 september 2009. www.zangveredelt-debilt.nl

Het koorvaandel uit 1922, geschonken door baron van Boetzelaer. Zang Veredelt is in 2009 naarstig op zoek naar dit sinds 1977 verdwenen vaandel.